

D. Cehan, Ph.D., docent
National University "Odessa Law Academy", Odessa, Ukraine

INFRASTRUCTURE OF CRIME: THEORETICAL ANALYSIS

The article is dedicated to the analysis of theoretical approaches for understanding the infrastructure of criminality. Based on the analysis of studies by scientists, the author's definition of the notion of "infrastructure of criminality" is given, the necessity of its interpretation in wide meaning is justified by inclusion the subject of the infrastructure in this notion. The classification of infrastructure elements is proposed.

Keywords: crime, infrastructure, crime, criminal agents, subjects of infrastructure of crime.

УДК 346.54/ JEL K 23

К. Апанасенко, канд. юрид. наук, доц.
Чернігівський національний технологічний університет, Чернігів

ПРАВОВА ПРИРОДА ПРАВ ЗА ДОКУМЕНТАМИ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ: ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

У статті розпочато дослідження правової природи прав, які отримуються на підставі документів дозвільного характеру. Проаналізована можливість визнання таких прав складовою господарської компетенції суб'єктів господарювання та майновими правами. Розглянуто питання про допустимість обліку цих прав в якості нематеріальних активів суб'єктів господарювання.

Ключові слова: дозвільні відносини; дозвільна система; документ дозвільного характеру; господарська компетенція; привілей; нематеріальні активи.

ВСТУП. До основних засад внутрішньої політики в економічній сфері Законом України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" від 1 липня 2010 р. (абз. 3, 17 ст. 7) віднесено створення сприятливих умов для розвитку підприємництва, спрощення умов започаткування бізнесу, зменшення втручання держави в економічну діяльність суб'єктів господарювання, спрощення системи отримання дозволів. Однією з першочергових реформ у рамках Стратегії сталого розвитку "Україна 2020" визнано дерегуляцію та розвиток підприємництва. Зараз в Україні діє 659 центрів надання адміністративних послуг, складовими яких є дозвільні центри. За 2014 рік зафіксовано 400 195 звернень до державних адміністраторів дозвільних центрів (до центрів надання адміністративних послуг – загалом 2 932 950) [1]. З огляду на масштабність роботи з надання послуг в рамках дозвільної системи у сфері господарської діяльності, засадничість цієї системи для внутрішньої економічної політики Української держави, актуальним є теоретико-правове дослідження дозвільних правовідносин у сфері господарської діяльності.

Слід враховувати, що успіх будь-якої реформи залежить, серед іншого, від чіткості у формулюванні поставлених задач та етапів їх досягнення. Неможливо реформувати систему видачі (анулювання) документів дозвільного характеру без правильного уявлення про об'єкт і ціль відповідної реформи. Для визначення вірних напрямків і змісту законодавчих змін у дозвільній системі у сфері господарської діяльності, започаткування господарсько-правових досліджень відносин у рамках дозвільної системи необхідно насамперед дослідити правову природу прав, які надаються документами дозвільного характеру, що і виступає основною метою цієї роботи. Вважаємо за необхідне проаналізувати, чи наявні усі ознаки суб'єктивних прав у прав, які надаються документами дозвільного характеру, чи можна ці права трактувати як майнові, чи є вони складовою частиною господарської компетенції суб'єкта господарювання, чи можливим є бухгалтерський облік таких прав. Отже, об'єктом нашого дослідження виступатимуть права за документами дозвільного характеру, а предметом дослідження – сутнісні особливості (характеристики) таких прав. При цьому плануємо використовувати спеціально-юридичний і теоретико-юридичний методи дослідження, а також методи аналізу, синтезу, ідеалізації та абстрагування, узагальнення, послугову-

юючись науковими роботами вчених-правознавців з питань про поняття й ознаки суб'єктивних прав, господарську компетенцію, майнові права, нематеріальні активи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Указана проблематика взагалі не аналізувалась у науковій літературі. Протягом останніх п'ятнадцяти років науковими дослідженнями діяльності дозвільних органів займаються фахівці у галузі адміністративного права, внаслідок чого права за документами дозвільного характеру не стали об'єктом наукових досліджень.

Так, Солошкіна І.В. присвятила своє дисертаційне дослідження [2] організаційним основам дозвільної діяльності органів державної влади щодо підприємництва (тобто діяльності з видачі документів дозвільного характеру): поняттю, принципам, окремим видам і суб'єктам дозвільної діяльності. Практично ідентичною є дисертаційна робота Завірюхи Г.С. [3].

Лихачов С.В. розробив теорію дозвільного провадження в адміністративному процесі, яке взагалі не охоплює провадження з видачі документів дозвільного характеру [4]. Дозвільне провадження він розглядає як особливий вид управлінської діяльності уповноважених державних органів. Учений виділяє два види дозвільного провадження: реєстраційно-ліцензійне провадження (реєстрація, ліцензування, сертифікація, видача торгового патенту), установчо-дозвільне провадження, яке здійснюється органами внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування. Аналіз цих видів "дозвільного провадження", їх предмета, завдань, правового статусу суб'єктів і проведено в дисертаційній роботі Лихачова С.В.

Харитонов О.В. вважає "одержання спеціальних дозволів на здійснення певних дій" [5, с. 173] однією з форм дозвільної системи нарівні з такими формами, як державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, ліцензування, патентування, сертифікація. Центральним суб'єктом здійснення дозвільної системи автор визначає органи внутрішніх справ [5, с. 2]. Загалом в його дисертаційному дослідженні проведено аналіз організаційних аспектів функціонування дозвільної системи, яку він розуміє як сукупність правовідносин, що виникають з метою забезпечення суспільної безпеки між органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, уповноваженими видавати дозволи, з однієї сторони, а також фізичними або юридичними особами з іншої, щодо можливості

здійснення останніми дій, спрямованих на придбання в особливому порядку певних прав або повноважень заявником, з приводу користування такими речовинами, матеріалами, предметами або зайняття видами діяльності, які можуть бути небезпечні для життя і здоров'я людини, загрожувати державним інтересам.

Джафарова О.В. досліджує категорію дозвільної діяльності як вид управлінської діяльності з надання публічних послуг, дозвільні правовідносини – як вид адміністративних відносин [наприклад: VI; VII].

Романяк М.М. дослідив проблематику дозвільної діяльності в екологічній сфері [VIII]. Учений трактує таку діяльність як правовий засіб забезпечення екологічної безпеки, за допомогою якого запроваджується контроль за дотриманням встановлених законодавством обмежень в екологічній сфері. Дослідник розглянув принципи та статус суб'єктів дозвільної діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки, описав її правові форми, проаналізував окремі процедури дозвільної діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки.

Як бачимо, наявні у вітчизняній правовій науці дослідження дозвільних правовідносин здійснюються з адміністративно-правових позицій, в рамках яких вони розглядаються як адміністративні відносини, а дії дозвільних органів – як різновид управлінської діяльності органів державної влади. Причому в ряді випадків під дозвільним провадженням, дозвільною діяльністю розуміються не дії з видачі документів дозвільного характеру, їх анулювання тощо, а дії (діяльність) органів ліцензування, сертифікації, державної реєстрації суб'єктів господарювання тощо, тобто відповідні дослідження стосуються дозвільних правовідносин лише за назвою. Господарсько-правові аспекти дозвільних правовідносин поки що залишаються не розробленими у правовій теорії, серед іншого – й питання правової природи прав, які засвідчуються документами дозвільного характеру.

Методологія дослідження. З огляду на завдання дослідження, в процесі роботи планується застосувати визначення таких понять, як: суб'єктивне право, господарська компетенція, нематеріальні активи, привілей. Передбачається, що результатів дослідження можна досягнути за допомогою аналізу наявності у прав, які надаються документами дозвільного характеру, ознак суб'єктивних прав, майнових прав, характеристик нематеріальних активів, привілею. Виявлення змісту господарської компетенції, як вона розуміється в науковій літературі, може послужити основою для висновків про можливе включення вказаних прав до складу господарської компетенції.

Результати.

Права за документами дозвільного характеру як суб'єктивні права господарюючих суб'єктів.

Права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності, які підтверджуються документами дозвільного характеру, слід трактувати як суб'єктивні права відповідного суб'єкта господарювання. Традиційно суб'єктивне право визначається як вид і міра можливої (або дозволеної) поведінки суб'єкта права, встановлена юридичними нормами для задоволення інтересів правомочної особи і забезпечувана державою [IX, с. 68; X, с. 231; XI, с. 390]. Ознаками суб'єктивного права є: 1) можливість певної поведінки; 2) відповідна можливість належить правомочному суб'єкту; 3) надається з метою задоволення інтересів правомочної особи; 4) існує у правовідносинах; 5) є мірою можливої поведінки, порушення якої є зловживання правом; 6) існує лише відповідно до юридичного обов'язку; 7) встановлюється юридичними нормами; 8) забезпечується (гарантується) державою

[XII, с.529]. Перелічені ознаки наявні у прав, які надаються згідно з документами дозвільного характеру.

Аналізовані права закріплені у законах, зазначених у Законі України "Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності" від 19 травня 2011 р. Права за документами дозвільного характеру надають можливість проводити певні господарські операції (наприклад, здійснити вивезення культурних цінностей на підставі свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) таких цінностей відповідно до Закону "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей") або систематично здійснювати певний вид господарської діяльності (наприклад, промислове рибальство на підставі дозволу на спеціальне використання водних біоресурсів у рибогосподарських водних об'єктах згідно із Законом "Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів"). Закон "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" від 6 вересня 2005 р. прямо забороняє здійснювати визначені законом види господарської діяльності або господарські операції без отримання належного документа дозвільного характеру (абз. 4 ч. 1 ст. 1). Отже, відповідні правові можливості мають лише ті суб'єкти господарювання, які отримали документ дозвільного характеру. Останній видається тільки тій особі (правомочній особі), яка підтвердила здатність провадити відповідну господарську діяльність (ч. 3 ст. 7 Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності").

Отримання прав відбувається в інтересах суб'єктів господарювання, які створюються для того, щоби здійснювати господарську діяльність (ст. 55 Господарського кодексу України). Причому суб'єкти господарювання мають використовувати відповідні права у межах, окреслених законом, підзаконними нормативно-правовими актами і виданим документом дозвільного характеру. У разі здійснення суб'єктом господарювання певних дій щодо провадження господарської діяльності або видів господарської діяльності, на які отримано документ дозвільного характеру, з порушенням вимог законодавства, щодо яких дозвільний орган видавав припис про їх усунення із наданням достатнього часу для їх усунення, відповідний документ може бути анульовано (абз. 7 ч. 7 ст. 4-1 Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності").

Реалізація прав за документами дозвільного характеру здійснюється суб'єктами господарювання у межах абсолютних господарських правовідносин з ведення власної господарської діяльності. Такі відносини, за характеристикою Віхрова О.П. [XIII, с. 168], виникають у зв'язку з веденням суб'єктом власної господарської діяльності, яка і виступає об'єктом правовідносин. Зміст цих відносин визначається правами й обов'язками суб'єкта у сфері господарювання, які носять абсолютний характер. У межах цих відносин суб'єкт господарювання, якому видано документ дозвільного характеру, реалізує свої права щодо здійснення визначеної документом господарської діяльності (окремі господарські операції), водночас інші учасники господарського обороту зобов'язані не перешкоджати йому.

Права за документами дозвільного характеру гарантуються державою. Так, чинний Закон України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" встановлює ряд правових запобіжників для унеможливлення незаконної відмови у видачі документів дозвільного характеру (ст. 3, чч. 5, 6 ст. 4-1 Закону). Документи дозвільного характеру дають можливість суб'єкту здійснювати господарську діяльність або безстроково, або протягом визначеного законом строку, і позбавлення відповідного права допустимо лише з підстав, визначе-

них законом, в порядку анулювання документа дозвільного характеру (ч. 7 ст. 4-1 Закону). На забезпечення таких прав спрямовані також заходи з контролю за додержанням вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру, заходи юридичної відповідальності суб'єктів за порушення у дозвільних правовідносинах (ст.ст. 9-1, 10 Закону).

Традиційно зміст суб'єктивного права виражається через такі правомочності: 1) правомочність на власні позитивні правозначущі дії; 2) правомочність на чужі дії (правовимагання), тобто право вимагати відповідної поведінки (виконання обов'язків) від правозобов'язаної особи; 3) правомочність праводомагання, тобто право звертатися за підтримкою і захистом держави і разі порушення суб'єктивного права з боку зобов'язаної особи; 4) правомочність на користування соціальними благами (правокористування) на основі певного суб'єктивного права [X, с. 231; XI, с.390 – 391]. Частково такі правомочності у володільця прав за документами дозвільного характеру уже розкриті вище. Щодо правомочності праводомагання, то вона також наявна у відповідного суб'єкта. Зокрема, відповідно до чч. 2 – 4 ст. 10 Закону "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" дії або бездіяльність посадових осіб дозвільних органів і державних адміністраторів можуть бути оскаржені до суду в порядку, встановленому законом. Шкода, завдана фізичним або юридичним особам посадовими особами дозвільного органу внаслідок їх неправомірних дій, відшкодовується у встановленому законом порядку. У разі застосування дозвільним органом нормативно-правових актів, прийнятих з порушенням вимог частини першої статті 4 цього Закону, суб'єкт господарювання, законні права якого були порушені у зв'язку з прийняттям та застосуванням таких нормативно-правових актів, має право звернутися до суду з позовом про захист (поновлення) своїх прав та відшкодування завданої шкоди.

Отже, права за документами дозвільного характеру, безумовно, є суб'єктивними правами для тих суб'єктів господарювання, які отримали ці документи. Далі логічним видається розглянути питання, чи є такі права складовою господарської компетенції (господарської правосуб'єктності) суб'єкта господарювання.

Господарська компетенція і права за документами дозвільного характеру.

У науковій літературі виокремлюється кілька підходів до розуміння понять "господарська компетенція" і "господарська правосуб'єктність" суб'єктів господарювання [XIV, с. 280-281, 285 – 287]:

1) одні автори (наприклад, Лаптев В.В., Пилипенко А.Я., Щербина В.С.) до складу господарської компетенції включають усі права й обов'язки по керівництву та безпосередньому здійсненню господарської діяльності. При цьому виокремлюють права й обов'язки, які для своєї реалізації не вимагають обов'язкового вступу у правовідносини, і ті, які можуть бути реалізовані шляхом вступу у правовідносини (правоздатність) [XV, с. 43-44; XVI, с. 43]. Пилипенко А.Я. і Щербина В.С. розрізняють засновницькі, управлінські та майнові права, у числі останніх – право вести господарську діяльність [XVI, с.49];

2) за іншим підходом компетенція включає в себе конкретні права й обов'язки, якими суб'єкт володіє безпосередньо в силу закону, в тому числі право отримувати інші права й обов'язки (правоздатність) [XVII]. Мамутов В.К. зазначає, що права й обов'язки, отримані суб'єктом у правовідносинах, можна називати "вторинними" і такими, що виходять за рамки компетенції, оскільки вони належать йому не на основі закону [XVIII,

с. 62]. Згідно з цим підходом визнається, що задачі й функції суб'єкта можуть охоплюватись поняттям компетенції у тій мірі, в якій вони відображають права й обов'язки суб'єкта [XVIII, с. 10];

3) деякі вчені поряд з господарською компетенцією, властивою будь-якому суб'єкту господарського права (і схожою за об'ємом і змістом для окремих груп суб'єктів певного виду), виділяють індивідуальну компетенцію кожного окремого суб'єкта господарського права, яка включає всю сукупність належних йому господарських прав і обов'язків, включно з отриманими при вступі у правовідносини [XIX, с. 75]. Такий підхід близький до першого із названих підходів;

4) Хахулін В.В. вказує на спеціальний характер правосуб'єктності суб'єктів господарювання, тобто її підпорядкованість цілям діяльності кожного з них, та помилковість включення до компетенції усіх прав і обов'язків суб'єкта, необхідних як для здійснення господарської діяльності, так і для керівництва нею. На його думку, компетенція повинна розглядатись як система юридичного забезпечення реалізації функцій суб'єктів господарювання. В основі цієї системи прав – права-обов'язки здійснювати властиві суб'єкту господарювання функції (найбільш стабільний елемент компетенції). Компетенція включає наявні у суб'єкта права й обов'язки, постійно закріплені за ним законом; у загальній формі господарська правосуб'єктність закріплюється статутними документами суб'єкта [XIV, с. 281, 284 – 287].

На думку Лаптева В.В., Хахуліна В.В., існує єдина для всіх суб'єктів господарського права господарська компетенція, яка забезпечує у необхідних межах і згідно з індивідуальним призначенням конкретних суб'єктів функціонування кожного з них у сфері господарювання. У рамках такої єдності розрізняють кілька видів господарської компетенції, що є результатом необхідності встановити конкретні господарські права й обов'язки різних суб'єктів господарського права в залежності від виконуваних ними функцій у процесі господарювання [XIV, с. 287; 19]. Лаптев В.В. пропонував розрізнявати компетенцію суб'єктів як за об'ємом, так і за можливістю участі у господарських правовідносинах усіх видів чи тільки певного виду. З цієї точки зору він визначав повну, внутрішньогосподарську і змішану компетенцію. Російські дослідники Єршова І.В., Іванова Т.М. виділяють загальну, обмежену (установчими документами) і спеціальну компетенцію. Остання включає можливості мати права, які відповідають цілям діяльності, передбаченим в законі та установчих документах (наприклад, правосуб'єктність кредитних і страхових організацій) [XX, с. 22];

5) видатний вчений-господарник Пронська Г.В. визначала господарську компетенцію як видову компетенцію, що притаманна організаціям певного виду (це сукупність прав і обов'язків, прямо закріплених чинним законодавством для господарських організацій певного виду). До складу компетенції вчена включала: коло питань, які може вирішувати господарська організація певного виду, її обов'язки і права, форми відповідальності і способи захисту порушених прав. Господарська компетенція є складовою господарської правосуб'єктності, що включає також господарську правоздатність. Остання визначається як визнана державою здатність господарюючого суб'єкта мати й інші права та обов'язки, окрім точно визначених законом. Саме господарська правоздатність має індивідуальний характер і є різною у різних організацій; відповідні додаткові права й обов'язки випливають з угод і рішень самих господарських організацій по реалізації своєї компетенції [XXI, с. 525, 526].

Таким чином, науковці по-різному трактують поняття господарської компетенції суб'єктів господарювання,

спільним є розуміння компетенції як сукупності прав і обов'язків, однак можливим є включення до її складу і правоздатності чи функцій суб'єкта господарювання. Різниця у позиціях дослідників полягає також у розумінні того, в яких саме документах закріплюється компетенція (законодавчі акти, установчі документи чи те й інше разом), у визнанні єдності господарської компетенції для різних суб'єктів чи можливості визнання видової або навіть індивідуальної компетенції. Одні автори кваліфікують компетенцію як сукупність тих прав і обов'язків, які властиві певним групам суб'єктів господарювання, і відповідно – які закріплюються законом; інші вчені розрізняють господарську компетенцію кожного окремого суб'єкта господарювання з урахуванням його прав згідно з установчими документами та правами, набутими у процесі вступу у правовідносини. Перший підхід можна визнати статичним, другий підхід – динамічним.

Видається, розглядати права за документами дозвільного характеру як елемент господарської компетенції можна в рамках саме динамічного підходу, коли визнається можливість індивідуальної компетенції різних суб'єктів господарювання. У науковій літературі не обговорюється питання щодо визначення господарської компетенції документами дозвільного характеру, в поодиноких випадках у визначенні компетенції вказується про наділення суб'єктів правами, серед іншого, також на підставі ліцензії [XX, с.22]. Документи дозвільного характеру після їх отримання надають суб'єкту господарювання можливість здійснювати відповідну господарську діяльність (господарські операції) (абз. 4 ст. 1 Закону), тобто такі права набуваються в процесі діяльності суб'єкта господарювання в результаті вступу у дозвільні правовідносини з дозвільним органом щодо отримання документа дозвільного характеру. Отже, аналізовані права можуть бути складовою господарської компетенції тих суб'єктів господарювання, які в установленому порядку, після виконання встановлених законодавством вимог отримали документ дозвільного характеру.

Зважаючи на викладене, вважаємо за доцільне у визначенні господарської компетенції суб'єктів господарювання уточнювати, що суб'єкти господарювання можуть набувати окремі права, які стають складовою частиною їх господарської компетенції, не тільки на підставі закону й установчих документів, а й на підставі документів дозвільного характеру.

Майнові права та права за документами дозвільного характеру.

Окремі суб'єктивні права законодавець відносить до категорії майнових прав, які в сучасних ринкових умовах виступають об'єктом обороту. Вважаємо актуальним і перспективним (для подальших досліджень можливості обігу прав за документами дозвільного характеру) науковим завданням проаналізувати, чи мають права за документами дозвільного характеру ознаки майнових прав.

Категорія майнових прав мало досліджувалась у господарсько-правовій літературі. Вчена-господарник Заменгоф З.М. під майновими правами розуміла права підприємств та об'єднань на закріплені за ними матеріальні ресурси та фінансові засоби [XXII, с. 4], тобто пов'язувала майнові права з конкретною річчю. Господарський кодекс України допускає такий підхід, однак це лише один із можливих варіантів трактування майнових прав господарським законом. Адже Кодекс не містить визначення майнових прав суб'єктів господарювання, хоча в ряді статей ГК вони згадуються (чч. 3, 4 ст. 47, ч. 7 ст. 66, ч.4. ст.133, ч. 3 ст. 136, ч.1 ст. 222, ч. 2 ст. 418, ст. 144, ч.1 ст. 145). Окремі підходи до розуміння цього поняття, на нашу думку, містяться в ст.ст.

147, 391, 392 ГК. Так, майновим правом визнається право власності (ч.4 ст. 147 ГК), є вказівка на можливість виникнення майнових прав відносно рухомого і нерухомого майна (ч. 1 ст. 391), згадуються "майнові права на землю та інші природні ресурси в Україні" (ч. 3 ст. 392).

Російський дослідник Туктаров Ю.Є. узагальнив наукові підходи до трактування категорії майнових прав у російській правовій науці наступним чином [XXIII, с. 117 – 123]:

1) згідно з моністичним поглядом на об'єкт права майнові права – це тільки ті права, які прямо чи опосередковано пов'язані з речами (має витоки в римському поділі приватних прав на "права у речах" (*jure in rem*) і "права на речі" (*jure ad rem*)). Відповідно сфера приватних майнових прав поділяється на дві частини: речові й зобов'язальні права. Такий підхід панував і в радянській цивілістичній доктрині, і підтримується деякими дослідниками зараз [XXIV];

2) двочленна концепція (зокрема, Д.І. Мейер, Г.Ф. Шершеневич), за якою цивільні права характеризуються як майнові: це такі права, об'єктом панування яких є певне благо (майно), тобто речі й чужі дії;

3) плюралістичний підхід, за яким об'єктами цивільних прав можуть бути будь-які мінові цінності, перелік яких є відкритим. При цьому підкреслюється можливість грошової оцінки таких прав (Регельсбергер Ф. [XXV, с. 240]) або те, що ці права мають своїм предметом господарські блага чи господарські цінності (Гамбаров Ю.С. [XXVI, с. 423]). Такий підхід сформувався з появою нових об'єктів обороту, він найбільше відповідає ринковим умовам.

У рамках плюралістичного підходу Туктаров Ю.Є. визначає майнові права як такі права, що мають безпосередню економічну значимість для їх правоволодільця та інших учасників обороту, причому здійснення цих прав може служити джерелом задоволення потреб. Права, які не є майновими, не мають своєю безпосередньою метою задоволення потреб правоволодільця; їх цінність впливає із допоміжною (забезпечувальною) функцією по відношенню до реалізації цінних прав, завдяки цим правам, що здійснюються через процедурні, контрольні та інформаційні відносини, цінні права стають реальними [XXIII, с. 109-110; XXVII, с. 310; XXVIII, с. 57].

Дослідники наводять наступні характеристики майнових прав: вони пов'язані з майном, це цінні права й оборотні права [XXIII, с. 111]. При цьому оборотні права є різновидом цінних прав, останні – різновидом прав, пов'язаних з майном. Майнові права як такі, що мають грошову оцінку, здатні до передачі від однієї особи до іншої і при цьому володіють об'єктивною цінністю [XXIII, с. 127].

Можна допустити, що згідно з плюралістичним підходом права за документами дозвільного характеру є майновими правами за своєю сутністю. Такі права мають безпосередню економічну значимість для їх правоволодільця та інших учасників обороту, адже вони надають володільцю виключні права здійснювати окремі види господарської діяльності або окремі господарські операції, за результатами чого ці суб'єкти мають змогу отримувати прибуток від реалізації виготовленої продукції, робіт і послуг.

Питання про оборотоздатність таких прав слід розглядати детальніше в наступних дослідженнях, воно потребує ґрунтовного аналізу з огляду на норми чинного українського законодавства, зарубіжний досвід відповідних правовідносин і міжнародну практику. Попередньо можна вказати на оборотоздатність в Україні окремих документів дозвільного характеру (прав за ними) (наприклад, спеціальних дозволів на користування надрами згідно з постановою КМУ "Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних

дозволів на користування надрами" від 30 травня 2011 р. № 594) та об'єктивну неможливість до обороту інших (дозволу на будівництво, експлуатаційного дозволу тощо). Науковці відмічають [XXIII, с.113], що здатними до передачі є в основному права, які мають приватно-правову природу. У дореволюційній літературі також зазначалось [XXIX, с. 2; XXX, с. 225], що права, засновані на нормах публічного права (такими можна вважати й аналізовані права, що надаються уповноваженими державою дозвільними органами), носять суворо "особистий" характер і в більшості не допускають передачі.

У числі найважливіших характеристик майнових прав – їх пов'язаність із майном. З визначення поняття документа дозвільного характеру не прослідковується прямий зв'язок відповідного права з майном (у значенні майна, як воно трактується в ЦК і ГК України). Згідно з Законом України "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності" (абз. 4 ч. 1 ст. 1) документ дозвільного характеру підтверджує права на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності. Тобто об'єктом таких прав, за їх законодавчим визначенням, виступає не майно, а господарська діяльність. Незважаючи на це, у рамках плюралістичного підходу можна визнати аналізовані права майновими: об'єктом цих прав є господарські блага чи господарські цінності (правові можливості здійснювати господарську діяльність (господарські операції)), значить, відповідні права є майновими згідно з цим науковим підходом.

Уважне ознайомлення з Переліком документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності, затвердженим Законом України від 19 травня 2011 р., засвідчує, що в більшості саме такі правові можливості надаються документами дозвільного характеру (наприклад, права на здійснення днопоглиблювальних робіт, виконання будівельних робіт, ввезення з-за кордону радіоелектронних засобів та випромінювальних пристроїв спеціального призначення, розміщення зовнішньої реклами). Водночас деякі дозволи видаються власне на право використання майнових об'єктів, належних державі чи територіальній громаді, в інтересах заявника чи на передачу їх у власність конкретним суб'єктам або на використання об'єктів, належних самому заявнику. Зокрема, це стосується дозволу на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду (ст. 9-1 Закону "Про природно-заповідний фонд України"), дозволу на спеціальне використання об'єктів тваринного світу (ст. 23 Закону "Про тваринний світ"), дозволу на спеціальне використання природних рослинних ресурсів (ст. 10 Закону "Про рослинний світ"), дозволу на спеціальне водокористування (ст. 49 Водного кодексу України), рішень про передачу у власність, надання у постійне користування та оренду земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності, рішень про продаж земельних ділянок державної та комунальної власності (Земельний кодекс України) та деяких інших документів дозвільного характеру.

Безумовно, майновий характер мають права на користування природними ресурсами, оскільки вони пов'язані з доступом до використання відповідних об'єктів. Як зазначає Сліпченко С.О., цінність даної категорії прав обумовлена відсутністю такої ж можливості на присвоєне благо в усіх інших учасників обороту [XXXI, с.20]. Однак слід враховувати, що окремі дозволи, які пов'язані зі здійсненням операцій відносно належного суб'єкту майна (наприклад, дозвіл на зняття та перенесення ґрунтового покриву земельної ділянки згідно із Земельним кодексом України), а також деякі дозволи

щодо здійснення операцій з державним чи комунальним майном (наприклад, дозвіл на перенесення (переміщення) пам'ятки національного або місцевого значення відповідно до Закону "Про охорону культурної спадщини") не стільки засвідчують права, які можуть мати грошову цінність, скільки безпечність відповідних господарських операцій для суспільства, об'єктів суспільної власності та навколишнього природного середовища. Тому не можна стверджувати про майновий характер прав згідно з такими документами дозвільного характеру або про їх майнову цінність – використання відповідних прав може лише створювати організаційні передумови для здійснення господарської діяльності, тобто мова йде про згадану вище допоміжну (забезпечувальну) функцію прав по відношенню до реалізації власне цінних прав (на здійснення господарської діяльності).

Як бачимо, питання про визнання майновими прав за документами дозвільного характеру не можна вирішити однозначно, некоректним буде називати майновими права за усіма документами дозвільного характеру. Тому доцільно провести подальшу наукову розробку порушеного питання.

Поняття "привілей" і права за документами дозвільного характеру.

На нашу думку, з огляду на зміст та особливий порядок набуття і реалізації, права, що аналізуються, наближені за своєю правовою природою до поняття "привілей". Протягом історії людства привілеї є його атрибутом, під ними розуміють надане особі виключне право або перевагу, звільнення від юридичного обов'язку [XXXII, с. 195 – 196]. Український словник іншомовних слів (2000 р.) характеризує привілеї як виключне право, перевагу, яка надається кому-небудь [XXXIII, с. 761]. Тлумачний словник В. Даля дає схоже визначення поняття "привілеї": це "виключне право в ремеслах і промислах, особисте право, перевага".

В історії людства привілеї були: класовими, що надавались певній групі (класу) людей в силу їх походження, привілеї індивідуальні, які надавались в основному за заслуги перед державою чи монархами, і торгово-промислові привілеї [XXXII, с. 197]. В історії України привілеї також отримували окремі міста (т.з. локаційні привілеї, які окрім права на заснування міста, надавали новому місту міські права і право проводити торги), представники національних меншин [XXXIV; XXXV]. Ближче до нашого часу, відносно українських земель, привілеї регулювались у законодавстві Російської імперії. Під привілеєм визначалось право, що надається окремій особі як виняток із загального закону, встановлено на його користь як виключення [XXX, с. 260]. Правову природу та види привілеїв за тогочасним російським законодавством досліджував Мейер Д.І. [XXX, с. 260-263].

У сучасній правовій науці привілеї пов'язують з певними виключними правами для фізичних осіб [наприклад: XXXVI]. Однак в історичному минулому привілеї надавались не тільки окремим групам громадян (підданих) чи окремим особам, а й містам, монастирям і церквам, цеховим майстрам, одним із різновидів привілеїв був привілеї на здійснення певних видів господарської діяльності (насамперед, торговельної).

Варто дослідити права за документами дозвільного характеру як сучасний аналог привілею на провадження господарської діяльності. Так, на підставі дозволу на користування надрами у межах конкретних ділянок суб'єкт господарювання може отримати привілеї видобувати корисні копалини, на підставі дозволу на будівництво – забудувувати земельну ділянку, на підставі інших можливим є для конкретних суб'єктів господарювання вироблення харчової

продукції тваринного походження, розміщення відходів, передача в управління пам'яток архітектури та інші дії господарського характеру, що є недоступними для переважної більшості інших організацій.

Схожість сучасної конструкції прав за документами дозвільного характеру з правовим інструментом привілею присутня. Адже відповідне право надається конкретній особі (наприклад, законному власнику земельної ділянки – право на її забудову) або певному колу осіб, які виконали встановлені законом вимоги (наприклад, експлуатаційні дозволи видаються тим потенційним виробникам продукції тваринного походження, які виконали встановлені державою вимоги до організації такого виробництва), решта учасників господарського обігу не може претендувати на отримання й реалізацію такого права, хоча, безумовно, відповідною правоздатністю володіють. Своєрідна виключність відповідного права має наслідком те, що документи дозвільного характеру здобувають майнову цінність для учасників господарського обігу і відносно прав за окремими з них можна ставити питання про визнання їх майновими правами (для порівняння зазначимо: науковці визнають, що теорія привілеїв стала відправною для самостійного чи запозиченого формування національних систем права інтелектуальної власності [XXXII]).

Права за документами дозвільного характеру – складова нематеріальних активів суб'єкта господарювання.

Останнім часом дослідники у галузі економічних наук та господарського права у роботах з питань правового режиму нематеріальних активів аналізують можливість обліку прав на здійснення господарської діяльності як нематеріальних активів.

Трактування права на провадження окремих видів господарської діяльності як складової нематеріальних активів у законодавстві та науковій літературі не є однозначним. Як дійшла висновку після серйозного дослідження юридичної та економічної літератури Гусь А.В., "... в сучасній науці відсутня єдність підходів не лише до визначення категорії "нематеріальний актив", але й до визначення його структури та видів об'єктів, що можуть бути обліковані в якості нематеріальних активів" [XXXVII, с. 188]. У своїй монографії вона аналізує численні визначення і класифікації нематеріальних активів і визнає, що "...більшість авторів розкриває нематеріальні активи з економічної точки зору як нематеріальні ресурси, що постають визначеними правами та перевагами, які дозволяють власнику здійснювати підприємницьку діяльність з метою отримання економічних вигод" [XXXVII, с. 40]. Гусь А.В. розглядає права на ведення ліцензованих видів господарської діяльності (що є організаційним привілеєм) та права користування майном (включно з правами на користування природними ресурсами) як допоміжний нематеріальний актив суб'єкта господарювання. Ці права відповідають основним критеріям віднесення об'єктів до числа нематеріальних активів: строк дії, формальна визначеність, нематеріальна природа, здатність приносити економічну вигоду [XXXVII, с. 175; XXXVIII, с. 12-13]. Авторка підкреслює, що "...права на ведення господарської діяльності, які не входять до ліцензованих видів, не належать до нематеріальних активів, оскільки не відповідають основним вимогам" [XXXVII, с. 142, 174, 187]. Деякі інші дослідники підтримують ідею обліку в групі ідентифікованих нематеріальних активів прав користування різного роду природними ресурсами [XXXIX, с. 53; XL], прав на провадження ліцензованих видів господарської діяльності [XLI, с. 29].

Вчені-правознавці не зараховують до числа нематеріальних активів ті права, які можуть надаватись згідно з документами дозвільного характеру, обмежуючись лише правами на користування майном (включно з правами на користування природними ресурсами) (наприклад, права за лісорубними квитками, спеціальними дозволами на користування надрами тощо). Подібною є точка зору дослідників-економістів. Так, Ягнюк В.А. пропонує відносити права користування природними ресурсами та майном до однієї групи нематеріальних активів. Ці права передбачають однаковий обсяг правомочностей (право користування та право на провадження діяльності) припускають можливість виділяти з об'єкта корисні властивості, не розпоряджаючись ними та не змінюючи на свій розсуд його основні властивості та параметри [XLI, с. 29]. Бігдан І.А. також вважає нематеріальними активами, серед іншого, права користування природними ресурсами і права користування майном [XLII, с. 31]. Розглянемо актуальний стан правового регулювання відносин з обліку прав на здійснення господарської діяльності згідно з документами дозвільного характеру як складової майна суб'єктів господарювання.

Нагадаємо, що активами є ресурси, контрольовані підприємством, у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому (абз. 2 ст. 1 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", п. 3 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. №73).

Податковий кодекс України визначає нематеріальні активи (п. 14.1.120 ст.14) як право власності на результати інтелектуальної діяльності, у тому числі промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані об'єктом права власності (інтелектуальної власності), *право користування майном та майновими правами* платника податку в установленому законодавством порядку, в тому числі набуті в установленому законодавством порядку *права користування природними ресурсами, майном та майновими правами*. У статті 138 ПК України (пп. 138.3.4 п. 138.3) до права користування природними ресурсами віднесено: право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище; під правом користування майном розуміється право користування земельною ділянкою, крім права постійного користування земельною ділянкою, право користування будівлею, право на оренду приміщень. До *інших нематеріальних активів відносяться право на ведення діяльності, використання економічних та інших привілеїв* тощо.

Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 8 "Нематеріальні активи", затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242, прямо передбачено, що *право на провадження діяльності*, разом з правом на використання економічних та інших привілеїв є групою нематеріальних активів (як "інші нематеріальні активи") (абз. 8 п. 5). Іншими групами нематеріальних активів визнаються, зокрема, права користування природними ресурсами (право користування надрами, іншими ресурсами природного середовища, геологічною та іншою інформацією про природне середовище тощо); права користування майном (право користування земельною ділянкою відповідно до земельного законодавства, право користування будівлею, право на оренду приміщень тощо) (абз. 2, 3 п. 5). Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 "Нематеріальні активи" від 1 січня 2012р. (п. 9) наводить такі

розповсюджені приклади об'єктів, що належать до нематеріальних активів: комп'ютерне програмне забезпечення, патенти, авторські права, кінофільми, переліки клієнтів, права на іпотечне обслуговування, ліцензії на риболовлю, квоти на імпорт, франшизи, взаємовідносини з клієнтами чи постачальниками, лояльність клієнтів, частка ринку та маркетингові права.

Отже, бухгалтерське законодавство трактує права на провадження діяльності як нематеріальні активи. У такому випадку вони повинні володіти тими ж ознаками, що й інші нематеріальні активи. У науковій юридичній літературі виділяють наступні ознаки нематеріальних активів: відсутність матеріально-речової форми або її вторинність стосовно об'єкта; немонетарність; можливість вартісної оцінки; можливість ідентифікації; можливість отримання майбутньої економічної вигоди [XXXVIII, с. 7]. Згідно з МСФЗ 38 "Нематеріальні активи" від 1 січня 2012 р. (п. 9) в структуру нематеріальних активів входять нематеріальні ресурси, які відповідають таким вимогам: ідентифікації, контролю над ресурсом та наявності майбутніх економічних вигод. Дослідження питання про наявність ознак нематеріальних активів відносно права на здійснення господарської діяльності дозволяє зробити наступні висновки.

Щодо першої ознаки, вона, з очевидністю, характерна для аналізованих прав, які не мають матеріально-речової форми.

Можливість ідентифікації означає, що актив можна розпізнати як самостійну одиницю і що у власника нематеріального активу наявні відповідні підтвердження такого права, наприклад, патент або свідоцтво [XXXVII, с. 64]. Міжнародний стандарт фінансової звітності "Нематеріальні активи" (п. 12) визначає перелік критеріїв, за якими актив може бути ідентифікований:

- є відокремленим, тобто може бути від'єднаний або відокремлений від підприємства і проданий, переданий, захищений ліцензією, наданий в оренду або обмінений індивідуально або разом з належним до нього договором, активом чи зобов'язанням, незалежно від того, чи має підприємство так вчинити;

- є результатом договірних чи інших юридичних прав, незалежно від того, чи можна ці права передавати або відокремлювати від підприємства або від інших прав і зобов'язань.

Думається, варто розглядати права за документами дозвільного характеру як самостійні об'єкти нарівні з аналогічними нематеріальними правами – правом користування майном, правом інтелектуальної власності та іншими. Права на здійснення господарської діяльності, які розглядаються, отримуються у порядку, встановленому Законом "Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності", тобто належать зацікавленому суб'єкту господарювання в результаті участі у дозвільних правовідносинах і юридично закріплені за ним. У багатьох випадках такі права є строковими, вони отримуються суб'єктом господарювання на певний, визначений законодавством і конкретним документом дозвільного характеру термін, і на цей термін вони можуть бути обліковані як його майно. На відповідний термін право на провадження господарської діяльності усамостійнюється як окремий чинник (складова) господарської компетенції суб'єкта господарювання. За відсутності таких прав суб'єкт господарювання не може здійснювати відповідну діяльність і отримувати від цього економічні вигоди. Зрозуміло, що аналізовані права підтверджуються документами дозвільного характеру (дозвіл на будівництво, експлуатаційний дозвіл та ін.). Отже, формалізована у законодавстві ознака нематеріальних активів – їх ідентифікація – може бути визнана за цими правами.

Щодо ознак немонетарності та можливості вартісної оцінки, то вони також характерні для аналізованих прав. Ці права не мають прямого монетарного визначення, але водночас права на провадження діяльності, права на користування майном і природними ресурсами можуть бути об'єктом оцінки згідно із Законом України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні" (абз. 2 ч. 2 ст. 3).

У МСФЗ 38 "Нематеріальні активи" підкреслюється (пп. 21, 22), що нематеріальний актив слід визнавати, якщо і тільки якщо:

- а) є ймовірність того, що майбутні економічні вигоди, які відносяться до активу, надходять до суб'єкта господарювання; та

- б) собівартість активу можна достовірно оцінити.

До майбутньої економічної вигоди, що виникає з нематеріальних активів, може відноситися виручка від продажу продуктів або послуг, зниження витрат або інші вигоди, що виникають від використання активу підприємством (п. 17 МСФЗ). Досліджувані права дають широкі можливості для отримання економічних вигод у вигляді прибутку від їх прямого використання (здійснення будівельних робіт, виробництва продукції тощо).

Відносно передбаченого Міжнародним стандартом критерію контролю над нематеріальним активом, то він полягає у праві власника активу на отримання майбутніх економічних вигод від ресурсу, що в основі активу, та можливості обмежити доступ інших організацій і осіб до цих вигод. Даному критерію права на здійснення господарської діяльності відповідають, оскільки вигоди від такої діяльності отримує суб'єкт господарювання, інші суб'єкти не мають на них право за законом (абз. 6, 7 ст. 6, ст. 44 ГК).

Дослідники-економісти розділяють ознаки нематеріальних активів як об'єктів податкового і бухгалтерського обліку. Щодо останніх виділяють такі критерії: немонетарність; відсутність монетарної форми; можливість ідентифікації; використання більше року; ймовірність отримання вигод; достовірно визначена вартість; документарне оформлення (прийняття до обліку оформлюється відповідним первинним документом) [XIII; XLI, с. 28]. За цими ознаками права на здійснення ліцензованих видів господарської діяльності Ягнюк В.А. зараховує до числа нематеріальних активів; щодо решти видів діяльності, на думку автора, не дотримуються ознаки встановленості вартості, можливості ідентифікації і документарного оформлення [XLI, с. 29]. Вважаємо, що вказані ознаки присутні також щодо прав на здійснення господарської діяльності за документами дозвільного характеру. Як зазначалось, вартість цих прав може бути встановлена, вони можуть бути ідентифіковані і документарно оформлюються документами дозвільного характеру. Тому, з урахуванням наведених вище висновків, можна позицію Ягнюка В.А. переглянути.

Ягнюк В.А. не вважає за можливе визнавати права на здійснення господарської діяльності нематеріальними активами для цілей податкового обліку (не дотримується критерій контролю і критерій наявності права власності на такі об'єкти) [XLI, с. 30, 31]. Дійсно, складно визнати останній критерій щодо прав на здійснення господарської діяльності, а тому з наведеним висновком дослідника можна погодитись.

ВИСНОВКИ. Таким чином, правова природа прав за документами дозвільного характеру має кілька означень (характеристик). Вони є суб'єктивними правами відповідних суб'єктів господарювання. Такі права, після отримання їх конкретною особою, можна розглядати як елемент господарської компетенції – в рамках динамічного підходу до трактування поняття господарської

компетенції (коли визнається можливість індивідуальної компетенції різних суб'єктів господарювання, що може доповнюватись правами у процесі функціонування цих суб'єктів). Тому, на нашу думку, доцільно у визначенні господарської компетенції суб'єктів господарювання враховувати, що суб'єкти господарювання можуть набувати окремі права, які стають складовою частиною їх господарської компетенції, не тільки на підставі закону та установчих документів, а й на підставі документів дозвільного характеру.

Права за деякими документами дозвільного характеру (наприклад, спеціальними дозволами на користування надрами) можна визнати майновими правами. Однак, за попередніми дослідженнями, некоректно характеризувати права за усіма документами дозвільного характеру як майнові права. З огляду на перспективність розробки питання про оборотоздатність аналізованих у роботі прав, необхідно проводити подальше наукове опрацювання цієї проблематики, досліджуючи особливості правової природи окремих груп документів дозвільного характеру.

Неординарність правової природи досліджених прав полягає і в тому, що вони, будучи елементом господарської компетенції конкретного суб'єкта господарювання, можуть обліковуватись також як складова його майнової бази. Аналіз нормативно-правових актів та особливостей прав за документами дозвільного характеру засвідчує, що такі права можуть бути обліковані у складі нематеріальних активів суб'єкта господарювання.

Вважаємо, що права за документами дозвільного характеру можна охарактеризувати як привілеї, що надаються державою окремим суб'єктам господарювання, які виконали її вимоги по організації своєї господарської діяльності.

ДИСКУСІЯ. У подальшому варто детальніше дослідити правову природу цих прав залежно від того, які власне можливості (привілеї) надаються тією або іншою групою документів дозвільного характеру, і відповідно – провести класифікацію документів дозвільного характеру та прав за ними. Результати такого наукового дослідження можуть допомогти в опрацюванні питання про можливу оборотоздатність прав за документами дозвільного характеру. Адже спроба провести узагальнюючий аналіз правової природи прав за документами дозвільного характеру засвідчує, що незважаючи на чітке законодавче визначення таких прав як прав на здійснення господарської діяльності, невірним було би зробити висновок, що усі без виключення права за документами дозвільного характеру є майновими правами або мають абсолютно однакову правову природу. Дійсно, у більшості такі права пов'язані з легальним дозволом на виконання певних видів господарської діяльності або господарських операцій, які надають можливість відповідним суб'єктам отримувати прибуток від здійснення господарської діяльності або реалізовувати допоміжні дії, необхідні для їх господарської діяльності. Однак окремі види документів дозвільного характеру засвідчують права, що пов'язані з майном, природними ресурсами та їх використанням (наприклад, рішення про передачу у власність земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності), або є засобом контролю за безпечністю господарських операцій для суспільства, об'єктів суспільної власності та навколишнього природного середовища (наприклад, дозвіл на перенесення пам'ятки національного значення). Тому пропонуємо дослідження вважати першим у числі тих, які би максимально повно охарактеризували правову природу прав за документами дозвільного характеру.

Список використаних джерел

- I. Узагальнена інформація за результатами моніторингу виконання органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування вимог Закону України "Про адміністративні послуги" за 2014 рік // http://www.dkrp.gov.ua/info/4081_
- II. Солошкіна І.В. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності щодо підприємництва: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.В. Солошкіна. – Х.: ХНУВС, 2006. – 195 с.
- III. Завірюха Г.С. Дозвільні процедури у сфері підприємницької діяльності (адміністративно-правовий аспект): дис...канд. юрид. наук : 12.00.07 / Завірюха Г.С.; Запоріж. нац. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 199 с.
- IV. Лихачов С.В. Дозвільне провадження в адміністративній процесі / С.В. Лихачов. – Дис... канд. юрид. наук (12.00.07). – Х.: НУВС, 2001. – 177 с.
- V. Харитонов О.В. Дозвільна система в Україні / О.В. Харитонов. – Дис... канд. юрид. наук (12.00.07). – Х.: Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого, 2004. – 197 с.
- VI. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність у сфері забезпечення екологічної безпеки: правові форми та їх види / О.В. Джафарова // Право і безпека. – 2010. – № 5 (37). – С. 66 – 71.
- VII. Джафарова О.В. Поняття та сутність дозвільних правовідносин: питання сьогодення / О.В. Джафарова // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-1. – С. 208 – 211.
- VIII. Романяк М.М. Адміністративно-правові засади дозвільної діяльності у сфері забезпечення екологічної безпеки: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Романяк М.М.; Нац. ун-т держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2010. – 183 с.
- IX. Алексеев С.С. Право: азбука – теорія – філософія: Опыт комплексного исследования / С.С. Алексеев. – М.: "Статут", 1999. – 712 с. X. Общая теория права и государства: Учебник / Под ред. В.В. Лазарева / В.В. Лазарев. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрист, 1999. – 520 с.
- XI. Скаун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник / О.Ф. Скаун. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.
- XII. Скаун О.Ф. Теорія держави і права. Енциклопедичний курс : підручник для вузів / О.Ф. Скаун. – Харків: Еспада, 2006. – 775 с.
- XIII. Віхров О.П. Організаційно-господарські правовідносини. Монографія / О.П. Віхров. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 512 с.
- XIV. Хозяйственное право: Учебник. / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С. Хахулин и др.; Под ред. Мамутова В.К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с. – Библиогр. с. 897 – 899.
- XV. Лаптев В.В. Субъекты хозяйственного права / В.В. Лаптев // Советское государство и право. – 1975. – № 4.
- XVI. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Основи господарського права України: навчальний посібник / Міжрегіональна академія управління персоналом / А.Я. Пилипенко, В.С. Щербина. – К., 1995. – 204 с. // Пилипенко А.Я. Вибране. – К.: Освіта України, 2013. – 504 с. – С. 7 – 229.
- XVII. Мамутов В.К. О соотношении понятий компетенции и правоспособности государственных хозяйственных органов / В.К. Мамутов // Правоведение. – 1965. – № 4. – С. 58 – 59.
- XVIII. Мамутов В.К. Компетенция государственных органов в решении хозяйственных вопросов / В.К. Мамутов. – М., 1964.
- XIX. Теоретические проблемы хозяйственного права / Ин-тут гос-ва и права АН СССР / Под ред. В.В. Лаптева / В.В. Лаптев. – М.: Наука, 1975. – 412 с.
- XX. Еришова И.В., Иванова Т.М. Предпринимательское право: учебное пособие / И.В. Еришова, Т.М. Иванова. – М.: Юриспруденция, 1999. – 336 с.
- XXI. Пронская Г.В. Хозяйственное право (Конспект лекций) / Г.В. Пронская // Пронская Г.В. Вибране. – К.: Освіта України, 2013. – 696 с. – С. 485 – 694.
- XXII. Заменгоф З.М. Имущественные права социалистического государственного предприятия (производственного объединения) в СССР / З.М. Заменгоф. – М.: Знание, 1976. – 64 с.
- XXIII. Туктаров Ю.Е. Имущественные права как объекты гражданско-правового оборота / Ю.Е. Туктаров // Актуальные проблемы гражданского права: Сборник статей. Вып. 6 / Под ред. О.Ю. Шилохвоста. – М.: Издательство НОРМА, 2003. – 384 с. – С. 101 – 136.
- XXIV. Зинченко С., Лапач В. Правовой статус имущества как объекта гражданских прав / С. Зинченко, В. Лапач // Хозяйство и право. – 2000. – № 8. Приложение. – С. 5.
- XXV. Регельсбергер Ф. Общее учение о праве / Ф. Регельсбергер. – М., 1897.
- XXVI. Гамбаров Ю.С. Курс гражданского права / Ю.С. Гамбаров. – Спб., 1911.
- XXVII. Баршпольская Т.Ю. О процедурных нормах гражданского права // Проблемы совершенствования гражданско-правового регулирования / Т.Ю. Баршпольская. – Томск, 1988.
- XXVIII. Красавчиков О.А. Гражданские организационно-правовые отношения / О.А. Красавчиков // Советское государство и право. – 1966. – № 10.
- XXIX. Васильковский Е.В. Учебник гражданского права. Вып. I / Е.В. Васильковский. – Спб., 1894.
- XXX. Мейер Д.И. Русское гражданское право (в 2 ч.). По исправленному и дополненному 8-му изд., 1902. Изд. 3-е, испр. / Д.И. Мейер. – М.: "Статут", 2003. – 831 с. (Классика российской цивилистики.)

XXXI. Сліпченко С.О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами: автореф. дис... докт. юрид. наук (12.00.03) / С.О. Сліпченко. – Х.: Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого, 2014. – 39 с.

XXXII. Шишка Р.Б. Привілеї як відправна позиція формування права інтелектуальної власності / Р.Б. Шишка // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2001. – Вип. 15. – С. 195 – 200.

XXXIII. Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.

XXXIV. Заяць А.Є. До історії правової локації волинських міст XVI – першої половини XVII ст.: Локаційні привілеї у Литовській і Волинській (Руській) метриках / А.Є. Заяць // Архіви України. – 2001. – № 4 -5 (247). – С. 83-98.

XXXV. Привілеї національних громад міста Львова (XIV – XVIII ст.): 36. док. / ред.: Я. Дашкевич, Р. Шуст; Львів. від-ня Ін-ту укр. археографії та джерелознавства ім. М.Грушевського НАН України. – Л., 2000. – 575 с.

XXXVI. Мурза О.В. Співвідношення понять "правові пільги" та "привілеї" / О.В. Мурза // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2012. – №1 (56). – С. 32 – 39.

XXXVII. Гусь А.В. Нематеріальні активи: господарсько-правовий аспект: монографія / А.В. Гусь. – Ужгород: ПП "АУТДОР-ШАРК", 2015. – 248 с.

XXXVIII. Гусь А.В. Правовий режим нематеріальних активів у складі майна державних вищих навчальних закладів: автореф. дис... канд. юрид. наук (12.00.04) / А.В. Гусь. – К.: Інститут економіко-правових досліджень НАН України, 2015. – 23 с.

XXXIX. Аксёнов А.П. Нематериальные активы: структура, оценка, управление: учеб.-метод. пособие / А.П. Аксёнов. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 192 с.

XL. Криштопа І.І. Методика та організація обліку та контролю нематеріальних активів: автореф. дис... канд. екон. наук (08.00.09) / І.І. Криштопа. – К.: ДВНЗ "КНЕУ ім. В. Гетьмана", 2008. – 20 с.

XLI. Яенюк В.А. Особенности признания нематериальными активами права пользования и права на осуществление деятельности / В.А. Яенюк // Экономика. Финансы. Право. – 2010. – №6. – С. 27 – 31.

XLII. Бигдан І.А. Нематериальные активы: проблемы признания, учета и аудита / І.А. Бигдан. – Х., 2005. – 287 с.

XLIII. Клименко А. Нематериальні активи: від придбання до ліквідації / А. Клименко, М. Пустовіт. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2006. – 400 с.

Надійшло до редколегії 18.08.15

Е. Апанасенко, канд. юрид. наук, доц.

Черниговский национальный технологический университет, Чернигов, Украина

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ПРАВ СОГЛАСНО ДОКУМЕНТОВ РАЗРЕШИТЕЛЬНОГО ХАРАКТЕРА: ПОСТАНОВКА ВОПРОСА

В статье начато исследование правовой природы прав, которые приобретаются на основании документов разрешительного характера. Проанализирована возможность признания таких прав как составляющей хозяйственной компетенции субъектов хозяйствования и как имущественных прав. Рассмотрен вопрос о допустимости учета таких прав как нематериальных активов.

Ключевые слова: разрешительные отношения; разрешительная система; документ разрешительного характера; хозяйственная компетенция; привилегия; нематериальные активы субъектов хозяйствования.

K. Apanasenko, Ph.D., docent

Chernihiv national technological University, Chernihiv, Ukraine

THE LEGAL NATURE OF RIGHTS PROVIDING BY PERMIT DOCUMENTS: PROBLEM DEFINITION

The high-priority reforms in Ukrainian Strategy of constant development are deregulation and development of business. There are 659 centers of administrative services including permit centers as a structure departments in Ukraine. Permit centers received more than 400 thousands petitions in 2014. So there is an important and actual task to investigate theoretical fundamentals of permit relations in a sphere of economic work. Detection of legal nature of rights providing by permit documents is necessary for definition of correct ways and content of legislative changes in permit system, for starting theoretical economic law investigations of permit relations. It is a purpose of our investigation. This problem was not investigated in Ukrainian legal science. Some results of this researching are the next.

The rights providing by permit documents are subjective rights of appropriate economic subject. Author found indicators of subjective right in these rights using scientific works in a sphere of legal theory. Capabilities of subjective right were defined in this right.

Author classified scientific positions for the category "economic competence" and analyzed whether it is possible to recognize rights providing by permit documents as a part of economic competence. It was defined as a possible thing in the border of dynamic position recognizing individual competence of economic subject. Author proposed to add to determination of economic competence the possibility to receive some rights on the base of permit documents not only of constituent documents and licenses.

The difficult question is whether the rights providing by permit documents are the property rights. It is more difficult because scientists have different positions on a content of the category "property rights". Based on most popular signs of property rights author proposed own conclusion. All analyzed rights are not property rights excepting some of them. But this question needs for next investigations.

Rights providing by permit documents is most similar to the category "privilege". This is historical category, there were known trade and manufacturing privileges in history. Now the concept of legal privilege is developed in social law but it has a chance to be developed in economic law.

It is interesting that analyzed rights can be accounted as a property (non-material assets) of an economic subject. This conclusion is a result of legislative and scientific research.

Consequently the legal nature of rights providing by permit documents can be defined in different ways. Proposed branches have a perspective for development. It is necessary to work on a theory of privilege and on conclusion about analyzed rights as a privilege. The final conclusion about property nature of these rights can be given after detailed analyze of certain possibilities (rights) providing by different kinds of permit documents. So important task is to classify permit documents and rights providing by them. Results of this investigation can help in researching of possible tradability of analyzed rights.

Key words: permit relations; permit system; permit document; economic competence; privilege; non-material assets.

УДК 342.9.07; 351.74

О. Заярний, канд. юрид. наук, доц.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАНЬ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДЕЛІКТОЛОГІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ПРОВЕДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

В межах цієї статті проведено дослідження завдань адміністративної деліктології, які виконує ця наука в інформаційній сфері, здійснено їх класифікацію, виявлено зв'язок таких завдань з державною політикою у галузі проведення адміністративно-правової реформи.

Ключові слова: "адміністративне інформаційне правопорушення", "Адміністративна деліктологія в інформаційній сфері", "завдання науки адміністративної деліктології", "інформаційна сфера", "наука адміністративна деліктологія".

Постановка проблеми. Розвиток України, як незалежної, демократичної та правової держави супроводжується проведенням широкомасштабної, багатовекторної ад-

міністративно-правової реформи, метою якої, серед іншого є формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним